

Deus ex machina

Televisio, julkisuus, politiikka

Joensuun konsensuskonferenssi¹ on suomalaisessa poliittisessa julkisuudessa uudenlainen tapahtuma. Koskaan aikaisemmin meillä ei ole järjestetty täysin hallituksen ehdoilla toimivaa lähes työpäivän mittaista television suoraa lähetystä, jonka kautta valtaeliitti pyrkii saamaan välittömän puheyhteyden koko kansaan. (Mielessä häivähtävät käsitteet "poikkeustila", "puhutteli", "laki ja järjestys" yms., mutta aivan muusta on kysymys: Holkerin hallitus pyrkii "yhteishyvään".)

Tämä **Koko kansan seminaarin** nimellä televisioitu poliittinen puhemaratoni oli julkisuustapahtuma, jossa hallitus ja sen ympärille ryhmittynyt valtaeliitti pyrki artikuloimaan "maailmanselityksensä" mukaisen todellisuuskuvan, argumentoimaan sen mukaisen poliittisen tilannemäärittelyn ja legitimoimaan käynnissä olevan yhteiskunnallisen prosessin, 'rakennemuutoksen'.

Joensuun konferenssi kytki hallituspolitiikan ja television yhteen retoriseksi koneeksi, joka kuuden tunnin ajan tuotti tasalaatuista konsensuspuhetta (muutamit sivuäänät sulautuivat sopuaineksiseen sanamassaan).

Konsensuspuheen peruskuvio oli selvä: talouden pakot määräävät politiikkaa. Siksi politiikka on välttämättömyyksien hoitamista, ei vaihtoehdoista käytävää keskustelua ja kamppailua. Poliitiikka on pakkoihin sopeutumista, ei muutosten tahtomista.

Televisioinnin hoitanut Yleisradio oli muutettu Viralliseksi Viestilaitokseksi, joka toimi julkisena palveluna vallanpitäjille. Journalismi eli kriittinen distanssi ja editoriaalisuus oli poistettu palveluista. (Mielessä häivähtää käsite "yhteiskuntakokeilu", mutta eikö Holkerin hallitus haluaisi luoda jotain "pysyvää"?)

Joensuussa oli kysymys julkisuustuotannosta. Mediaalisen esilläolon avulla hallitus tuotti itselleen poliittista näkyvyyttä. Julkisesti järkeään käytävä keskusteluyhteisö (Habermas) ei ollut koolla Joensuussa. Eikä siellä vallinnut parhaan argumentin periaate.

Entä miltä Valtion Television tuotanto näytti katsojan kannalta? Konferenssin televisiointi oli uuvuttavan pitkästyttävä puhuvien päiden ja kuuntelevien kasvojen kuvakavalkadi. Kävikö siis näin: alusta asti katselleiden tarkkaavaisuus herpaan-

tui pian ja he alkoivat ensin hajamielisesti seuralla salin tapahtumia (torkahtelua, kuiskuttelua, naureskelua - televisiokuvan "kasvopolitiikka") ja sitten ajatella aivan omiaan; ja kesken lähetystä katse-lunsa aloittaneet eivät oikein osanneet keskittyä koko asiaan, jonka alkuvaiheet olivat jääneet näkemättä ja niinpä hekin silmäilivät konsensusesitystä kuin eilisiä uutisia.

Enimmillään Joensuun konferenssin televisiointia seurasi noin 200.000 katsojaa², viidennes televisioutisten yleisöstä. Ja tuskin monellakaan oli kiinnostusta ja kuntoa katsoa koko päivää. Valtaosa katsojista oli television tavoittamattomissa, töissä.

Siis: paljon melua tyhjästä? Ei, vaan haparoivia askeleita kohti uudenlaista poliittista julkisuutta, jota alustavasti voisi kutsua 'näkyvän toiminnan retoriikaksi'. Tässä mielessä tärkeintä Joensuussa ei ollut se, mistä siellä puhuttiin vaan se, että valtaeliitti oli esillä, näkyvässä, valtakunnan suurten asioiden parissa, siis työssä julkisesti, julkisuudessa.

Joensuun konferenssissa hallitus ei niinkään hakenut julkista tukea (kansalaisten antamaa hyväksyntää ja kannatusta) joillekin konkreettisille hankkeilleen kuin 'yhteiskunnallista näkyvyyttä' nykyiselle hallitsemistavalle. Tälle hallitsemistavalle on ominaista 'politiikka ilman politiikkaa', 'asioiva tyyli', hallinnoiva, neutraali ote asioihin. (vrt. Hänninen 1987, 178.)

Televisioesityksenä Joensuun konferenssi oli kuivan asiallinen, vailla dramatiikkaa.³ Se vahvisti television uutis- ja ajankohtaislähetyksistä tuttua vaikutelmaa: "politiikka on sitä että poliitikot puhuvat televisiossa politiikkaa".

Kansalaisen synty

Mitä poliittista on siinä, että asiat tapahtuvat julkisesti, suoraan ihmisten silmien edessä, tulevat television kautta kotiin?

Katsotaanpa Joensuun konferenssin alkujaksoa. Näemme puolilihikuvassa Sorsan pitävän avauspuheenvuoroa. Panoroiva kamera näyttää meille maan huippujohtoa, joka keskittyneesti kuuntelee Sorsaa. Kuulemme Sorsan puhuvan talouspolitiikasta asiantuntijakielellä. Saamme puheesta käsityksen, että Suomella meni huonosti Korpilammen aikoihin, mutta nyt menee paremmin. Sitten panemme merkille, että Sorsa lisää ilmaisunsa henkilökohtaisuutta. Kuulemme, miten hänen mieltään on vuosien varrella vaivannut Korpilammen kysymyksistä eniten Seppo Lindblomin kysymyksenasettelu. Sorsa ihmettelee, miten tulemme toimeen "olosuhteissa, joissa 4-5 prosentin työttömyysastetta pidetään osoituksena siitä, että talouspolitiikassa on onnistuttu hyvin eikä huonosti". Sorsa sanoo painokkaasti:

Minua sen enempiä kuin muitakaan kansanedustajia ei ole tyydyttänyt se, että talouspolitiikkaamme on kiitelty jo silloin kun maamme työttömyysaste alitti teollisuusmaiden keskitason. Me haluamme nykyistä pienemmän työttö-

myyden, jopa pienemmän kuin tuo Lindblomin 4-5 prosentin haarukka. Me emme hyväksy pitkäaikaistyöttömyyttä emmekä varsinkaan nuorison ajautumista tähän joukkoon. Kansa ei sitä hyväksy. Me vain edustamme kansan käsityksiä, kansan oikeuskäsitystä.

Mitä poliittista on siinä, että katselemme kotona televisiosta, miten Sorsa puhuu politiikkaa? Juuri se, että me olemme kotona, Sorsa televisiossa ja asiat puheessa. Poliitiikkaa on näiden kolmen seikan **erillisuus** ja tämän tilanteen arkipäiväisyys, luonnollisuus ja **itses-täänselvyys**.

Juuri se suhdejärjestelmä, jonka televisioesitys tuottaa, on välineen poliittisuutta. - Kauko Pietilä analysoi asiaa näin:

Tämä kommunikaatiosuhde (osaltaan) tuottaa ja uusintaa yleisön (kansan) periaatteellisen ulkopuolisuuden, ei-osallisuuden, ja **tämä** on huomattavalta osalta politiikan todellinen muoto esimerkiksi meillä Suomessa. Näin siis tietty tiedon muoto merkitsee määrättyä poliittista ja yhteiskunnallista **todellisuutta** (vaikka tätä onkin spontaanisti vaikea havaita ja hahmottaa) - siis muodostuu "todellisuutta tiedosta". (Pietilä K. 1982, 109.)

Pietilälle televisio ei tuota 'esityksiä' todellisuudesta eli koodin ohjaamia merkitysrakenteita, merkkejä, vaan se mitä näemme ja kuulemme on todellisen maailman

todellinen esine (ihminen, olio jne.). Hänelle siis tilanne ei ole: 'reality as representation' vaan: 'representation is reality (for us)'. Tämän mukaan televisioruutu on "yhteiskunnallisen silmämme verkkokalvo, ja me havaitsemme todellisen maailman todellisia esineitä". Pietilä täsmentää ajatustaan Holzkampin (lainattu Pietilän mukaan) avulla; olennaista molemmille on se, että "koodivälityksestä huolimatta" (Pietilä ei kiellä koodin osuutta) maailma on meille jotakin aistimellis-konkreettisesti läsnäolevaa, ei pelkästään merkityksiä.⁴

Nyt palaan Sorsaan televisiossa. Yritän tässä aivan alustavasti, enemmänkin heuristisesti kuin argumentoiden kehittää kysymystä, mitä tapahtuu kun kotona katselemme televisiosta politiikkaa. Mitä siis "tapahtuu" kun Sorsa "puhuu politiikkaa"? Kirjaan seuraavia **aivan arkipäiväisiä** havaintoja ja vaikutelmia:

1. Sorsa näyttää olevan "lähellä", tuntuu siltä, että hän on "läsnä"; siksi näemme ja voimme aistia hänen "henkilökohtaisen tyyliensä", "tapansa olla maailmassa": hän vaikuttaa arkisella tavalla varmalta itsestään; hänessä on paljon kokeneen ironiaa.

2. Sorsa vaikuttaa politiikan ammattimieheltä, siksi hän tuntuu realistiselta; ja juuri siksi meidän on helppo uskoa hänen olevan asiantuntija: hän tietää mistä puhuu; hänellä on poliittista arvovaltaa sanoa asiat suoraan.

3. Sorsan kautta puhuu pitkä hallituskokemus; hän on ollut ministerinä niin kauan kuin muistamme; tiedämme, että hän on suomalaisen politiikan perushahmoja, "valtionhoitajademari".

Välittömät vaikutelmat ovat minkä tahansa katsomiskokemuksen analyysin lähtökohta, sillä (näin ajattelen) niiden kautta, **niissä muodoissa** me kohtaamme "todellisuuden". Esimerkiksi Berger korostaa, että "arkielämän todellisuus

on järjestettyä todellisuutta" ja sen "ilmiöt on ennalta järjestetty (prearranged) kuvioiksi (pattern), jotka näyttävät olevan riippumattomia minun niihin kohdistuvasta käsittämisestä". Arkitodellisuus "ilmenee jo objektivoituneena". (Berger 1984 (1966), 35.) Toiset ihmiset kohtaamme vuorovaikutuksessa "tyypittelevien kaavioiden (typifactory schemes) välityksellä" (emt., 45). Todellisuus rakentuu sosiaalisen merkityskäytännön kautta. "Sosiaalinen rakenne on näiden tyypittelyjen ja vuorovaikutuksen kertautuvien kuvioiden summa, joka asettuu olemaan niiden välityksellä. Sellaisena sosiaalinen rakenne on arkielämän olennainen elementti." (emt., 48).

Siis: katselemme myös televisiota arkisten ymmärrysmuotojemme läpi. Se esiintyy meille 'sosiaalisena todellisuutena', jonakin joka rakentuu vuorovaikutuksestamme, mutta on kuitenkin olemassa ennen meitä, "objektivoituneena järjestyksenä".

Kun Sorsa television kautta esiintyy meille Joensuun konferenssissa, hän tuo mukanaan kokonaisen sosiaalisesti rakentuneiden merkitysten mikrokosmoksen, jonka me jaamme hänen kanssaan. Mutta - ja tämä on tärkeää - hän tuo mukanaan myös puhemaailmaansa sisältyvän mikrokosmoksen ja sen **ennaltamääräytyt suhteet**. Eli: kun avaamme television ja ryhdymme seuraamaan Joensuun tapahtumia, voimaan astuu suhdejärjestelmä, joka vallitsee "meidän" (katsojat), Sorsan ja hänen puhe-esityksensä rakentaman "asioiden maailman" välillä. Tätä suhdetta kutsun 'televiosuhteeksi'. Sen kautta Sorsa ja hänen asioitten maailmansa muuttuu meille **yhteiskunnalliseksi todellisuudeksi, politiikaksi**.

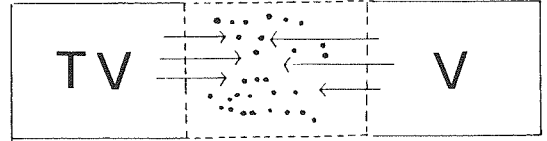
Niitä pieniä "tapahtumia", "merkityksiä", "ennakkokäsityksiä", "so-

siaalisia hahmoja" yms., joita televiosuhde tuottaa, kutsun 'mikropolitikaksi'.⁵ Tässä järjestelmässä **itse suhde on aktiivinen, produktiivinen tekijä**; televiosuhde on tuotantosuhde. - Tilannetta voi kuvata näin:

TV = TELEVISIO

NUOLET = INTERAKTIO

V = VASTAANOTTAJA Televiosuhde

"PARTIKKELIT" välitilassa = merkityksiä jne.

Televiosuhteessa on kysymys siitä tilasta, joka katselutilanteessa virittyy katsojan ja television väliin; siitä sosiaalisina merkityksinä olemassa olevasta kentästä, jonka puitteissa television ohjelmateksti ("merkitysvaranto") ja katsojan odotushorisontti ("merkityksenanto") kohtaavat.

Vasemmalla oleva "laatikko" on televisio. Siellä ovat "ulko-maailman" toimijat (esim. poliitikot) ja "televiosmaailman" toimijat (journalistit jne.). Televioslaatikko tuottaa 'esitykset' (representaatiot). Vastaanottajan laatikossa ovat katsojan kokemukset, käsitykset, muistikuvat jne. eli arkipäivän elämäkäytännöstä nouseva merkitysten maailma, joka muodostaa odotushorisontin katselutilanteessa; tärkeää on huomata, että myös televisio on eräs elämäkäytäntö.

Katkoviivalla hahmoteltu tila on 'sosiaalisista merkityksistä' koostuva, koko ajan liikkeessä oleva kenttä, jolla "viestit" ja "vastaanottajat" kohtaavat. Tässä tilassa kehkeytyy 'mikropolitikka', jonka perusta on televiosuhde.

Kun nyt televisio, tämä eräs elämäkäytäntö, on televiosuhteessa "prosessoinut" Sorsan eli

ne havainnot ja vaikutelmat, jotka edellä kirjasin, Sorsan 'yhteiskunnallisuus' ja 'poliittisuus' ilmenee niin, että hän tuntuu "sanovan" minulle näin:

Me täällä politiikassa edustamme teitä, sillä te olette antaneet meille valtuudet. Me olemme asiantuntijoita, te olette viisaita ja valppaita kansalaisia. Me hoidamme asiat, te valvotte että kaikki käy niin kuin pitääkin.

Johtopäätös: Joensuun konferenssin kaltainen televisioesitys tuottaa enemmänkin 'kokemuksen politiikkaa' kuin poliittisia kokemuksia. Televisio ei pelkästään kerro maailmasta, se on maailma ja samalla maailmanselitys.

Televisio luo läsnäolon vaikutelman. Se luo osallisuuden asioihin. Olemme asioiden keskiössä itse omin aistein toteamassa asioiden kulun. Voimme itse, omalla järjenkäytöllämme, arvioida onko tämä edessämme oleva asiantuntija pätevä. Ja toki luotamme siihen, mitä itse näemme, koemme ja ajattelemme. Televisio siis näyttää maailman "meidän silmin". (vrt. Ang 1985, 255.) Se vahvistaa arkikokemuksiamme, esittää meille maailman meidän omina havainto- ja ymmärrysmuotoinamme. Ja lopulta televisio vahvistaa arkitodellisuudesta tutun tilanteen: emme ymmärrä kaikkea näkemäämme, mutta ei se mitään, asiat vaikuttavat tutuilta, tunnistamme yhtäläisyydet, havaitsemme erot, tulemme toimeen oman orientaatiomme varassa.

Televisio tekee katsojasta kansalaisen.

Kansalainen katsomossa

Monien pitkien asiantuntija- ja poliitikkopuheiden jälkeen valpasumme: kuulemme konferenssissa

aidon kentän äänen. Riitta Honkanen, luottamusmies, Liikealan Ammattiliitto, on saanut puheenvuoron. "Sinä olet liikealan työntekijöitä edustava henkilö", puheentohtaja Arto Tuominen kuuluttaa. Ja toden totta: Riitta Honkanen näyttää ja tuntuu toisenlaiselta kuin muut puhujat. Näemme hänen mutkattomasti sanovan:

Ehkä ainoana ihan sieltä ruohonjuuritason työntekijöiden edustajana haluan tuoda terveiset teille tänne korkeille päättäjille, sieltä todellakin työpaikoilta suoraan. Kokemuksina uudistuvasta työelämästä on monella työntekijällä ollut työpaikan menettäminen. Tämän lisäksi kaupan alalla ongelmana on yhä lisääntyvä osa-aikatyöttömyys. Ellei koko- tai osa-aikatyöttömyys ole vielä kohdalle osunut, niin useimmilla kaupan alan työntekijöillä on pelko siitä, että jonain päivänä näin käy. Ja tämä on totisinta totta varsinkin suur-Helsingin ulkopuolella asuvilla.

Nyt voimme kysyä: millaisen 'näyttämö/katsomo' -asetelman tämä puhe rakentaa? (ks. Pietilä K. 1984, 2-8.) Puhujahan selvästi sanoo, että asiat eivät ole Suomesa hyvin. Siis ei myöskään edellytyksiä konsensukselle. Kun Honkanen luettelee työelämän epäkohtia, kamera panoroi etupenkin ministeririviä: näemme että herrat naureskelevat omille jutuilleen.

Hirschiin (Siisiäinen 1982, 259-

268) tukeutuen Kauko Pietilä (1984, 6-7) esittää kuinka joukkotiedotuksen tuottama sosiaalinen todellisuus 'rakenteistuu' (ks. Giddens 1984, 117-123) erilaisiin subjekti/objekti-asemiin. Ajatus tulee lähelle "ideaa teatterista - siinä on sosiaalinen todellisuus, joka on jakautunut keskenään vieraisiin piireihin: yhtäällä korporatistinen hallitsemiskartelli, keskus (näyttämö), toisaalla politiikan kohteet, periferia (katso-mo)" (emt., 6). Kysymys kuuluu: missä me televisionkatsojat olemme? Mikä on meidän asemamme suhteessa 'näyttämöön' ja suhteessa 'katsomoon'? Ja keitä me siellä näemme? Tapahtuuko Honkasen kohdalla sellaista 'identifikaation siirtoa' josta Pietilä puhuu (Pietilä K. 1981, 64-65) tunnetussa Raade-esimerkissään: **"alamme harjoitella Raaden ajatuksien lausumista ikään kuin ne olisivat meidän omia ajatuksiamme"**?

Tämä sama kysymys nousee esiin, kun kuulemme kansanedustaja Esko Seppäsen sanovan puheenvuoronsa aluksi:

Hyvät superjättipotti-myyntivoitto-miljoonäärit, joita paikalla on kymmenkunta ja hyvät Suomen superrikkaat, joita paikalla sen lisäksi on kymmenkunta ja sitten heidän poliittiset sihteerinsä! (naurua) Suomessa on viimeisten kahden kolmen vuoden aikana tapahtunut itsenäisyyden ajan historian laajamittaisin varallisuuden uusjako yrityksiltä yksityisil-

le. Kymmeniä miljardeja markkoja irtonnaisia rahapääomia on siirretty yrityksiltä yksittäisten ihmisten käsiin ... Maasta on kehittynyt kasinotalous ...

Missä on meidän paikkamme nyt? Kenen riveissä seisomme? Onko Seppänen 'näyttämöllä' vai 'katsomossa'. Puhuuuko hän 'sieltä ylhäältä' 'meille tänne alas' vai edustaa-ko hän meidän ääntämme 'sinne ylös'? Tekeeko Seppäsen esitys "ihmisille mahdolliseksi vaihtaa nopeasti ja helposti yhdestä moraalimiljööstä toiseen"? (emt., 65)

Ovatko katsomot ja näyttämöt alituiseissa liikkeessä? Tähän kysymykseen joudumme, kun Aarno Aitamurto käyttää yleisöpuheenvuoron.

Meitä on täällä nyt varsin hyvätuoloinen joukko. Minä sadalla kuudella kymmenellä tuhannella äyrillä olen tämän salin pienipalkkaisia. Keskiansio on huomattavasti tämän yläpuolella. Sen vuoksi myöskään en usko, että tämä sali kykenee asettumaan pienen ihmisen tasolle ... Eikä tämän salin väki ymmärrä liikeapulaisen, vaatetustyöläisen, usein yksinhuoltajan ongelmia, henkistä tuskaa toimeentulosta.

Voisimme edelleen kehittää samantapaisia kysymyksiä myös muiden puhujien kohdalla, mutta olennaisin on jo näkyvissä: Televisio on "puhetila", joka asettaa neljänlaisia suhteita: 1) "puhemaailman sisäiset suhteet" (Seppäsen "miljo-

näärit"/ne joilla ei miljoonia ole; Aitamurron "pienet ihmiset"/ne jotka eivät näitä ole); 2) puhujan suhteet "puhemaailman" asukkaisiin; 3) meidän suhteet puhujaan; 4) meidän suhteet "puhemaailman" asukkaisiin. Teesini on: nämä kaikki suhteet muodostavat sen televisiosuhteen konstituoiman 'mikrokosmos', joka tuottaa televisio-ohjelman merkitykset, so. televisio-ohjelman sosiaalisesti todellisuudeksi minulle katsojana. Osallistamalla tähän 'mikrokosmukseen' osallistun samalla omaan maailmaani. Ja joka hetki molemmat ovat liikkeessä: pysyviä merkityksiä ei ole, 'sosiaalinen' muotoutuu jatkuvasti, subjektina vaihdan asemia jne.: televisiosuhde on "liike-energiaa".

Olennaista on se, että tämä 'mikrokosmos' ei ole välttämättä yhtään "vähempää" kuin maailma jossa elän. Mutta se voi olla "enemmän" ja siihen perustuu se, että televisio voi jäsentää minulle maailmaa uudelleen.

'Mikrokosmos' on yhtä todellinen, reaalin ja tärkeä kuin maailma ympärilläni. Se on osa maailmaani. Televisiota katsomalla siis "olen maailmassa", se on eräs tapa olla olemassa. (Tämän takia vaikutustutkimukset joutuvat aina ongelmiin.)

Ketkä me?

Mitä edellä sanotun valossa tarkoittaa väitteeni, että televisio tekee katsojasta kansalaisen?

Minun näkökulmastani joukkoviestintä ei ole ensisijaisesti yleisön maailmankuvaan vaikuttamisen keino, vaan se on ihmisten kutsumista osallisiksi siihen kollektiiviseen toimijaan, jonka kulloinkin tarkasteltava tiedotusväline omassa toiminnassaan asettaa (ja tämä toiminta on yleisön puhuttelemista ja aina tietynlaisista maailmasta puhumista). (Pietilä

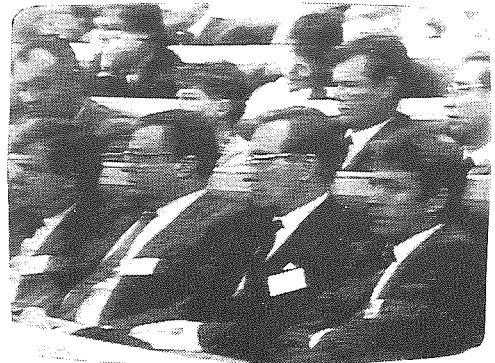
K. 1987, 20.)

Pietilän mukaan siis joukkotiedotuksen 'näyttämöllä' (ja sinne voi aivan yhtä hyvin nousta ihmisiä 'katsomosta') puhuva asettaa voimaan sosiaalisia suhteita, kokoaa joitakuuta yhteen, erottaa toisia, liittyy toisten kanssa yhteen, vastustaa toisia. Siksi televisio ei ole ainoastaan "puhetila" vaan "toimintatila". - Mitä puhujat tekevät tässä toimintatilassa?

He levittävät tuottamiaan ajatuksia, ja tämä levittäminen on yhtä kuin ihmisten puhuttelemista, so. yhtä kuin heidän kykynsä koota seuraajia ja tuottaa kollektiivisia toimijoita (liikkeitä, ryhmittymiä, klubeja, kuppikuntia, puolueita jne. - taikka yksinkertaisesti yleisöjä, lukija-, kuuntelija- ja katsojakuntia) diskurssiensa ympärille ---. (Pietilä 1987, 18; korostus HE.)

Toiminta on juuri diskurssien organisoimista.⁶ Se on erilaisten ajatus-, puhe- ja toimintatapojen tekemistä näkyviksi, käsitettäviksi, rationaaleiksi, oikeutetuiksi jne. - Esimerkiksi näin:

Joensuun konferenssi oli nimenomaan Holkerin hallituksen ja sen ympärille ryhmittyneen valtaeliitin puhetta. Siellä hallitsi "hallituskurssi": pakkojen puhe. Tälle diskurssille pyrki rakentamaan vaihtoehtoa opposition kansanedustaja Eeva Kuuskoki-Vikatmaa ("Yksilö,

yhteistyö, julkinen sektori"). - En taaskaan tutki, mitä puhuja "normaalipolitiikan" perspektiivissä (hallituksen, eduskunnan yms. toiminta) "sanoi" vaan millaisia yhteiskunnallisia syvärakenteita puheessa on.

Puheensa alkuosassa Kuuskoski-Vikatmaa kertoi tutun sadun Punahilkasta ja Sudesta. Hän havainnollisti esitystään diakuvalla, joka puheen ajaksi oli heijastettu valkokankaalle hämärretyissä salissa. Olennaista tässä puheessa ei kuitenkaan ollut vertauksilla puhuminen ja sanomaa tukeva visualisointi vaan se miten puhe rakenteisti puhujan ja kuulijan välisen suhteen. On siis kysyttävä, millaisen aseman puhe rakentaa kuulijalle ja millaisen sosiaalisen konvention puhe asettaa siteeksi puhujan ja kuulijan välille (Pietilä K. 1985, 1-11). Tässä rakenteistumisen mielessä kutsun Kuuskoski-Vikatmaan puhetta 'metaretoriikaksi'.

Otan esimerkkikatkelman. Tämän jakson puhuja avaa kysymyksellä: "Onko ihmisten välinen tasa-arvo vain kuollut kirjain?" ja vastaa:

Me puhumme luovuttamattomasta ihmisarvosta. Sanomme sen kuuluvan jokaiselle. Me vaadimme kaikille oikeutta työhön. Me vakuutamme että takaamme jokaiselle vähimmäistoimeentulon ja huolehdimme yhdenvertaisesti myös vammaisista lähimmäisistämme.

Todellisuudessa me emme enää edes usko tasa-arvoon emme ainakaan pyri siihen. Yhä useammin kuulee sanottavan, että eriarvoisuutta on aina ollut eikä ihmisten välillä voida tasa-arvoa saavuttaa.

Meille riittää, että huono-osaiset ihmiset saavat aivan välttämättömän. Todellista vapautta, itsenäisyyttä ja riippumattomuutta me emme heille salli. Päinvastoin. Me edellytämme heiltä nöyryyttä ja kiitollisuutta. Samanaikaisesti me vaadimme itsellemme lisäetuuksia. Ahneuden määrä on suurin siellä, missä vaurautta on jo eniten.

Nyt voimme kysyä: a) keitä ovat puheen "me" ja "he"?, b) keihin puhuja itse lukeutuu ja kenen joukoissa olemme me kuulijat? ja c) millainen yhteiskunta rakentuu puheen mikrokosmoksessa?

Ensimmäiseen kysymykseen voisi vastausta hahmotella seuraavalla tavalla. Puheellaan K-V tuottaa meille osallisuuden siihen "suureen tarinaan" (Lyotard), jonka mukaan maailma jakaantuu hallitsijoihin ja hallittuihin, vallanpitäjiin ja alamaisiin, pieniin ihmisiin ja mahtaviin, vahvoihin ja heikkoihin jne. Puheen "me" tarkoittaa vahvoja ihmisiä, siis parempiosaisia. "He" tarkoittaa heikkoja ihmisiä, siis huono-osaisia. "Meillä" on valta ja voima, "he" ovat vailla valtaa ja siksi voimattomia.

Toiseksi. Puhuja kuuluu "meihin vahvoihin". Hän tietää sen hyvin ja "uskaltaa" sen myös "tunnustaa". Hän vaatii itseltään parannustekoa, mutta myöntää "moraalisen heikkoutensa". Entä mikä on kuulijoiden osuus asioihin, olemmeko me myös "meitä vahvoja"? Kyllä, me kuulijat olemme "parempiosaisia". Ja siitä johtuu, että "me kaikki olemme syyllisiä", "me kaikki olemme vastuussa vääryydestä", "me kaikki olemme kanssarikollisia, osallisia huono-osaisten sortoon". Keitä siis ovat "he"? Tässä ongelma

onkin: kun "meihin" kuuluu "kaikki" eikä ketään erityisesti, nimetysti, niin myös "he" häviävät nimettömyyteen. (Puhe kyllä nimeää huono-osaisiksi sairaita, vanhuksia, työttömiä, köyhiä jne., mutta se ei sanallakaan osoita, ketkä tai mitkä yhteiskunnalliset voimatekijät ovat aiheuttaneet huono-osaisten syrjäyttämisen.)

Kolmanneksi. Puhe rakentaa yhteiskunnan, jossa vallitsee kollektiivinen syyllisyys. Siinä yhteiskunnassa väärä on vallalla, mutta sille ei voi mitään, koska "me kaikki olemme syyllisiä" eikä kukaan erityisesti vastuussa mistään. Siksi tämä puhe tuottaa ja uusintaa juuri sen valtasuhteen, jota se retorisiin keinoin yrittää kumota. Siksi puhe rakentaa kansalaista, joka kuuluu vahvoihin, mutta on vailla valtaa. Puhe rakentaa ikuista vahvat/heikot -valta-asetelmaa kuulijan sisään.

Omassa mikrokosmoksessaan ja sitä kautta diskurssina meille puhe "kieltää" meiltä tämän "puhetilan" voimassa ollessa mahdollisuuden olla subjekteja ja tekee meistä välttämättömyyksien objekteja. Siksi puhe tuottaa meille "hallituskurssin" erään muunnelman: juuri "hyväosaisina" emme voi mitään "huono-osaisille". Moralisoiva "me"-retoriikka on perimmältään valtakurssia, siis politiikkaa, "hallitsevien puhetta hallituille" (Brecht) ja siinä on sen 'ideologisuus' (ks. Althusser 1984, 86-143).

Olet mukana!

Tähän mennessä olen puhunut televisiosta kuin jonakin itsestäänselvyytenä, annettuna asiana. - Mikä on television erityisyys?

Joensuun konferenssin televisioinnin alkuvaiheissa juontaja sanoo:

Teevee kaksi haluaa näyttää teille, hyvät katsojat, tämän konferenssin kokonaisuudessaan, niin että te voitte itse päättää mikä siinä on tärkeätä ja mikä ei. Täällä puhutaan asioita, joista yleensä päätetään osa julkisilla foorumeilla, demokraattisissa elimissä, mutta toivottavasti (puhutaan) myös asioista, jotka tavallisesti päätetään ja suunnitellaan salaisissa kabineteissa.

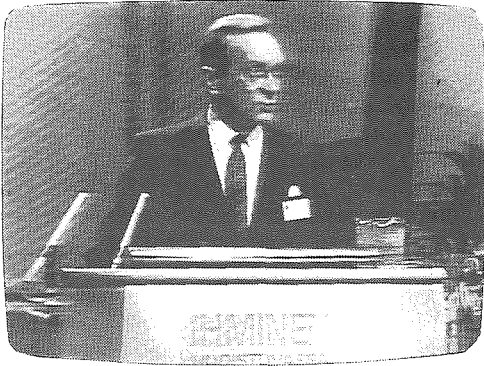
Tässä näkyy jo television erityisyys: suoran lähetyksen ideologia. Sen voi muotoilla alustavasti näin: Kaikki näkyvä on totta ja kaikki tosi on näkyvää.

Siis: todellisuus tarjoutuu meille sellaisenaan, väärentämättömänä. Kun vain katselemme, niin pääsemme selville asioista. Tietysti asia näin onkin, mutta vain osittain. Loppu on asian 'ideologisuutta' (Althusser 1984, 118-126). - Täsmennän tätä kohta.

Arkipäivän kokemustasolla suoran lähetyksen ideologisuus voidaan muotoilla näin: Avaa televisio, silmäile ja olet mukana maailman tapahtumissa.

"Onko televisio asia-itsessään (a thing-in-itself) (esimerkiksi erityinen merkityksellistävä käytäntö) vai onko se pelkästään siirtoväline muille merkitysprosesseille (elokuva, uutiset, "live" tapahtumat)" (Feuer 1983, 12). Tästä Jane Feuerin asettamasta ongelmasta seuraa heti kysymys, onko se mitä televisiossa näemme lähtöisin todellisuudesta vai televisiosta. (Ohitan tässä sellaiset päivänselvyydet kuin "eikö reaali maailma ole olemassa!" ja "eikö televisio välitä kuvia todellisuudesta!".)

Umberto Eco on tehnyt hyödyllisen jaottelun, joka selventää tätä kysymystä. Hänen mukaansa (Eco 1985, 172-180) toisistaan voidaan erottaa (ja on erotettava!): a) 'ilmoituksen totuus', toisin sanoen sanoman eli televisio-ohjelman

ja sen esittämän asiantilan yhdenpitävyys ("Holkeri oli Joensuussa koska näimme hänet televisiossa"); tämä on klassinen referentin ongelma: viittaako merkki siitä erillään olevaan objektiin; ja b) 'ilmoittamisen totuus', "jossa on kysymys totuuden määrästä televisioruututapahtumassa" eli missä määrin television itsensä esim. studioon konstruoimat ohjelmat ovat "totta" ("puhuiko Holkeri totta Joensuussa" tai "ovatko televisio uutiset totta?").

Econ mukaan tämä ongelma on kärjistynyt sitä mukaa kuin viihdeohjelmat ovat yhä moninaisemmin alkaneet hyödyntää itseensä sulkeutuneen studiomaailman mahdollisuuksia (tyyppiä: "oikea henkilö" ja näyttelijä keskustelevat televisiossa: kuka "esittää", "esiintyy", "näyttelee"?). "Sillä tavoin siis televisiossa lähestytään tilannetta, jossa ilmoituksen ja tosiasioiden suhde käy yhä vähemmän tärkeäksi verrattuna ilmoitustapahtuman todellisuuden ja katsojan vastaanottokokemuksen suhteeseen." (emt., 175; korostus HE.) Eli kysymys on siitä, että "uustelevisio" (joksi Eco tätä kehityksen tulosta kutsuu) "puhuu yhä vähemmän ulkomaailmasta" mutta yhä enemmän se "puhuu itsestään ja kontaktista, jonka se saa yleisöönsä". "Samantekevää mitä se muuten

sanoo tai mistä se puhuu" (emt., 167; vrt. Browne 1984, 175-182.)

Feuerin mukaan (Feuer 1983, 14) televisiovälineen ideologia lähtee liikkeelle siitä, että television sähköisyydestä johtuva nopeus ja välittömyys lujittavat sen omaa esitystapaa niin, että se alkaa vaikuttaa "ehdottomalta läsnäololta" (verrattuna esimerkiksi elokuvan 'elokuvamaisuuteen'). "Ideologisena apparaattina" televisio tuottaa katsoja-aseman, jolle on ominaista "läsnäolon ja välittömyyden 'imaginaarisuus'". Tämä johtuu siitä, että aikaero esityksen ja tapahtuman välillä katoaa. Läsnäolon tuntua voimistaa edelleen televisio-kuvan "läheisyys", "saatavillaolo" ja "puhuttelevuus". Seurauksena on 'live'-lähetyksen ideologia: "välittömän", "suoran", "spontaanin" ja "todellisen" muuttuminen television itsestäänselviksi määreiksi.

Televisio-ohjelmat mainostavat itseään ilmoittamalla: "being there" ja "bringing it to you as it really is". 'Live', todellinen ja elävä sekoittuvat. (emt., 14)

Tästä voi tehdä sen johtopäätöksen, että televisiovälineen ideologisuus tuottaa katselutilanteessa sellaisen odotushorisontin, jota määrittää usko ainutkertaiseen, toistumattomaan, ainutlaatuiseseen; siis eräänlainen naiivi usko siihen, että asiat tapahtuvat juuri niin kuin ne tapahtuvat, väärentämättä, ja kaikki näkyy.

Feuerin mukaan ideologisuutta vahvistaa myös se, että televisio-ohjelma on 'virtaa' ('flow'), (vrt. Houston 1984, 183-194.) eikä jatkain selvästi jäsentynyttä, alkavaa ja loppuvaa; se tuottaa välittömän ja läsnäolevan vaikutelman. Televisio muistuttaa arjen tasaista tapahtumavirtaa (emt., 15). Televisiota ei katsota aina erityisesti keskittyen, vaan usein liepeillä

ollen, silmäillen, vaikutelmia poimien.

Kolmas tärkeä seikka (ja mielestäni kaikkein tärkein) Feuerin konseptiossa on hänen Morleyltä (Brunsdon & Morley 1978; Morley 1980) saamansa idea (alkujaan peräisin Steve Nealeltä), jonka mukaan televisio-ohjelmassa voidaan tehdä ero 'tekstin ideologisen problematiikan' ('ideological problematic') ja 'tekstin osoitustavan' ('mode of address') välillä. Edellinen tarkoittaa "esityksellisten mahdollisuuksien kenttää ja laajuutta" ja jälkimmäinen "tekstin tapaa olla suhteessa yleisöön ja asettaa yleisö". Ideologinen problematiikka tarkoittaa ohjelmatekstin "kätkeyttä agenda ja rakenteistavia poissaoloja" (emt., 17).

Mutkikkaasta kielestä huolimatta idea on mielestäni selvä ja erittäin huomionarvoinen: Voimme torjua Dallasin koska sen osoitustapa tuntuu banaalilta melodraamalta, mutta samalla uppoudumme katsomaan, koska sen ihmissuhdeverkosto ja amerikkalaiseen elämäntapaan liittyvät sosiologiset aspektit ovat kiehtovia asioita. Voimme ikävystyä uutisia katsoessamme, mutta tuntee intohimoa maailmantapahtumia kohtaan.

Mitä tällä on tekemistä suoran lähetyksen ideologisuuden kanssa? Se että suorassa lähetyksessä ohjelman osoitustapa ja ideologinen problematiikka helposti sekoittuvat. Puhuttelutavasta tulee itsestään tematiikkaa: läsnäolo, läheisyys, välittömyys, ainutkertaisuus, suuruus jne. muodostavat itse asian. Ohjelma on olemassa, koska se on suora. Kaikki mitä näette, on totta. Todellisuus on tämänäköistä, olette mukana siinä. (Ang 1985, 250-266; vrt. Rath 1985, 199-204.)

Siis: suora lähetys tekee katsojasta silminnäkijän ja todistajan. Osallistujan.

Yksityinen julkisuus

"Moderni politiikka on suostunnan organisointia", kiteyttää Kyösti Pekonen nykypolitiikan keskeisen imperatiivin. "On kysymys valta-
muotojen pätevydestä", uskottavuuden ja legitimitetin luomisesta. Olennaista on se, että nyt ei kamppailla selkeästi eduista kuten ennen, vaan itse todellisuuden olemuksesta. Poliitiikka on jatkuvaa vastaamista kysymykseen "mistä on kysymys". Se on diskurssien taitamista, kielen hallintaa, merkitysten tuottamista. Poliittisesta puheesta tulee kokonaisvaltaista esiintymistä, poliittista tyyliä. Ihmisten mobilisoinnissa ja suostunnan lunastamisessa motivoivien symbolien luomisesta on tullut tärkeä seikka. (Pekonen 1986, 36-44.)

Asian voi ymmärtääkseni kiteyttää näin: moderni hallitsemistapa edellyttää vallankäyttäjiltä 'läsnäolon politiikkaa'. Siis: "jatkuvaa suoraa lähetystä".

Entä asia kansalaisten, kannattajien eli televisiokatsojien kannalta? Sakari Hänninen hahmottaa tilannetta seuraavasti.

Nyt vallitsee "jälkimoderni luonnontila", jossa on menossa jatkuva kilpailu kaikkien kanssa siitä, kuka pääsee esille milläkin "elämännäyttämöllä". Tärkeintä on menestyminen ja päteminen. Jokainen haluaa tuntee itsensä ainutlaatuiseksi, yksilöksi.

Toisin sanoen: "Tervetuloa Glorian maailmaan". Glorihan on uusi suomalainen naistenlehti, jonka ohjelmallinen pääkirjoitus hyvin kiteytti muutoksen suuntaa: "Me haluamme olla sen elämänasenteen puolella, että hoidettu tyylikäs ulkomuoto on ihmisen paras käyntikortti, että koti on maailman mielenkiintoisin ympäristö, sitä paitsi myös ainoa johon todella voi itse vaikuttaa." (Riitta Lindgren) Lehti jatkoi sivun kääntöpuolella: "Muodikkaasti ilmaistuna: Gloria sijoittaa

itseensä. Se on yhtä kannattavaa kuin pörssiosakkeiden ostaminen - ja paljon tärkeämpää: oma itse ja elämä on loppujen lopuksi ainoa varma yritys tässä maailmassa." (Hänninen 1987, 174.)

Julkisuuden kuluttamisesta ja henkilökohtaisesta turvallisuustyöstä on tullut tärkeitä elämää organisoi-
via tekijöitä. Vallalla on nurja suhtautuminen politiikkaan, mikäli se ymmärretään kollektiiviseksi kamppailuksi yhteiskunnan muuttamiseksi. Tilalle on tullut kaksi hallitsevaa asennoitumistapaa: "yksilön vaikutusmahdollisuudet rajoittuvat henkilökohtaiseen - miksei siis vain henkilökohtainen olisi poliittista"; ja "kannattaa sijoittaa itseensä ikään kuin yritykseen"; sillä alueella toimivat "minä-tekniikat"; lisäksi: 'ego-politiikka'.

Tämän lisäksi Hännisen mielestä on keskeistä, että politiikan, yleensä sosiaalisen elämän "tapahtumaympäristö, yhteiskunnallinen aika ja siinä toimijoiden aika- ja tilatajunta, on pirstoutunut epäjatkovaksi". (Hänninen 1987, 174-175.)

Tässä pirstoutuneiden aika-tilarakenteiden todellisuudessa, jossa kaikki on liukuvaa, liukenevaa, efemeeristä, television suora lähetys edustaa eheyttä. Se on ehdotonta läsnäoloa, varmaa ja turvallista. Se on kouriintuntuvan todellista. Se on mutkatonta ja vaivatonta: television kautta siirrymme nopeasti asioiden ytimeen. Ennen kaikkea: näemme omin silmin: "pätämme itse mikä on tärkeää".

Kymmenen vuotta sitten meillä alkoi politiikan henkilöityminen ('imago-politiikka'). Nyt henkilökohtainen on poliittista. Kansalaisimperatiivi kuuluu: pidä huoli omista asioistasi, toimi privaattisti. Television suora lähetys on yksityisen näkymätöntä osallistumista moneuteen, julkiseen. Se on henkilökohtaista läsnäoloa asioissa, tapahtu-

missa, politiikassa. Se ei edellytä sitoutumista koko persoonallisuusrakenteella. Se ei vaadi sitoutumista maailmankatsomukseen. Maailman katselu riittää.

Kansalainen katoaa

Ehdotin tämän tarkastelun alkupuolella ajatusta, että televisio tekee katsojasta kansalaisen. Nyt näyttää siltä, että asia onkin päinvastoin: televisio tekee kansalaisesta katsojan.

Suora lähetys on kansalaisen muuttamista katsojaksi.

Tämän kautta tullaan television kannalta olennaiseen asiaan: televisio ei ole ensisijaisesti 'visuaalinen väline'; se ei näytä 'kuvia'. Televisio näyttää miten asiat ovat, ei sitä miltä ne näyttävät. Siksi olennaisempaa kuin Holkerin kuva on se, että hän on televisiossa. Televisiossa Holkeri 'edustaa' politiikkaa (termin molemmissa merkityksissä; 'represent: olla jonkin esitys; edustaa jotakin'). Holkerin kautta me osallistumme yhteiskuntaan. Hänen kauttaan me määrittelemme omaa kansalaisen rooliamme. Holkerin televisuaalinen läsnäolo ja hänen edustamiensa asioiden läsnäolo tuottaa meille yhteiskunnan television mikrokosmoksessa.

Televisio ei ole ainoastaan ruutu, jonka pinnalla kuvat ja äänet kulkevat. Televisio on yhteiskunnallinen aika-tila siellä esiintyjille kuin meille katsojillekin. Tuossa aika-tilarakenteessa tuotetaan sosiaalista näkyvyyttä ja sen puitteissa organisoidaan sosiaalista havaitsemista. (vrt. Ellis 1982, 160-171.)

Aika-tilarakenteella tarkoitan sitä, että toisin kuin mikään muu tiedotusväline televisio mahdollistaa näkyvässä muodossa asioiden ja ihmisten samanaikaisuuden/eriaikai-

suuden ja samapaikkaisuuden/eri-paikkaisuuden yhdistelmiä. (vrt. Giddens 1984, 93-112, 297-344; vrt. Hänninen 1982, passim.)

Television uutislähetykset, ajan-kohtaisohjelmat ja keskusteluohjelmat eivät "tuo maailmaa kotiin" vaan "vievät meidät maailmaan". Elämme privaalisti, katselemme globaalisti.

Televiio on topologinen järjestelmä, sillä se asemoi ja suhteistaa kaikkea kaikkeen jatkuvana virtana.

Lopulta pääsen perusongelmaan: onko tämä television 'ideologisuutta? (vrt. Fiske 1987, 254-286)

Althusser kirjoittaa: "puhukaamme me tiettyihin käytäntöihin kytkeytyvistä teoista" ja jatkaa:

Ja pankaamme lisäksi merkille, että nuo käytännöt sisältyvät niitä sääteleviin rituaaleihin, ideologisen koneiston aineellisen olemassaolon puitteissa, olkoon että kyseessä voi olla sangen pieni osa koneistoa: pieni messu pienessä kirkossa, hautajaiset, urheiluseuran pikku ottelu, koulupäivä, poliittisen puolueen kokous yms. ---

Pascal sanoo osapuilleen näin: "polvistu, liikuta huuliasi rukouksessa, ja sinä uskot." ---

Sanomme siis, että puhuen vain yhdestä subjektista (kenestä tahansa yksilöstä), että hänen uskonsa ajatukset ovat aineellisesti olemassa sikäli, että ne ovat yhtä kuin hänen aineellisiin käytäntöihinsä sisältyvät, aineellisten rituaalien säätelemät tekonsa, rituaalien puolestaan määräytyessä aineellisesta ideologisesta koneistosta, josta subjektin ajatukset siten juontuvat.

Voisiko tästä avautua näkökulma tutkia televisiota aineellisena käytäntönä, toimintana (ei ensisijaisesti 'visuaalisuutena', 'kuvana')? Tutkia televisiota konkreettisten kokemusten organisoijana, yhteiskunnallisena yhteysverkkona (ei 'ikkunana' eikä 'peilinä')?

Tämä tuntuu sitäkin tärkeämmältä, jos Joensuu merkitsi meillä

askelta (vaikka kuinka pientä ja haparoivaa) todellisen televisiopoliitiikan aikakauteen, suoran lähetyksen politiikkaan.

Viitteet

¹ Joensuun konferenssi, tiedotusvälineissä konsensuskonferenssiksi kutsuttu tilaisuus pidettiin 17.11.1987. Konferenssin järjestäjänä toimi Talousneuvosto ja koollektusjana pääministeri Harri Holkeri. Otsikona oli Ihminen muuttuvassa työelämässä. Joensuuhun kokoontui puolisentuhatta talouselämän keskeistä vaikuttajaa ja päättäjää. Hallitus oli paikalla lähes kokonaisuudessaan, kansanedustajia lähinnä hallituspuolueista. Oppositio ei osallistunut, paria puhujaa lukuunottamatta. Puheenvuoroissa korostuivat työelämän uudistukseen, työvoiman koulutukseen ja työllisyyden hoitoon liittyvät teemat. Mitään uutta Joensuussa ei sanottu. Tiedotusvälineet arvioivat konferenssin tulokset vähäisiksi. Julkisuutta tilaisuus sai runsaasti.

Tilaisuus televisioitiin kokonaisuudessaan suorana lähetyksenä 9.30-17.45. Välillä oli kahden tunnin tauko televisioinnissa. Televisio ei puuttunut toimituksellisesti tilaisuuden esittämiseen eikä tapahtumiin muutoinkaan. Ajankoh- taisen kakkosen toimituspäällikkö Hannu Vilpponen ainoastaan juonsi lähetyksen alun ja taukokohdat sekä teki pari lyhyttä haastattelua. Television uutis- ja ajankohtaistoimitukset käsittelivät konferenssin heti illan lähetyksissä; ajankoh- taistoimitukset ottivat kriittisesti kantaa. Lisäksi Ajankohtainen kakkonen esitti konferenssin tauon aikana nauhoitetun koosteen Vaihtoehtoisen Yhteiskuntapolitiikan seuran varjotilaisuudesta.

² Katseluhuippu saavutettiin lähetyksen loppupuolella klo 17 tienoilla; silloin katsojia oli 220.000, 5 % kaikista yli yhdeksänvuotiaista eli potentiaalisesta yleisöstä. Lähetyksen alkupuolella oli katsojia 100.000, puolen päivän tienoilla 180.000. Ahkerimpia katsojia olivat elä-

keläiset, sillä yli 60-vuotiaita katsojia oli hieman yli puolet; toisen selvästi erottuvan ryhmän muodostivat maanviljelijät, joita oli noin 30 % katsojista. (Yleisradio, mittaritutkimus.)

³"Amerikkalaistyypin" mediatapahtuman aineksia ei Joensuun konferenssissa ollut. Katz (1980, 84-85) mainitsee seuraavat tiedotusvälinetapahtuman tunnusmerkit: a) tapahtumiltaan intensiivinen prosessi, huippudraama; b) tilaisuudessa emotionaalinen ja symbolinen lataus; c) sankaripersoonallisuudet, kokoavat hahmot, kansakunnan suuruudet; d) tapahtumien lopputulos osittain tuntematon, katsojilla tunne, että jotain yllätyksellistä voi tapahtua; e) katselun pakolliseksi tekevän sosiaalisen normin velvoittavuus.

Sen sijaan Joensuun konferenssi oli poliittinen spektaakkeli rakenteeltaan (esiintyjien ja katsojien erillisuus) ja funktioltaan (näyttämöllistetty esitys); intensiteetiltään (kohoaminen arjen yläpuolelle) Joensuun konferenssi oli vaisu.

⁴Englanninkieliset ilmaisut ovat omia hahmotelmiani, eivät peräisin Pietilältä. Käytän termiä 'representation' saadakseni esiin siihen liittyvän merkityksen: edustaminen; suomenkielisessä sanassa 'esitys' sitä ei välttämättä ole. - Omaa näkemystäni "sanoman" luonteesta Pietilä tukee Holzkampilla (Holzkamp 1976, 22): "Der Mensch nimmt wirkliche Dinge wahr, die ausserhalb von ihm und unabhängig davon, ob sie gerade wahrgenommen werden, existieren. ... Die Wahrnehmung setzt also die sinnliche Präsenz des Wahrgenommenen voraus."

⁵'Mikropolitikan' idean olen saanut Sakari Hänniseltä. En käytä sitä tässä täsmällisessä Deleuzelta ym. peräisin olevassa merkityksessä vaan heuristisena ilmaisuna.

⁶Joensuussa näkyi selvästi kuinka puhe muodostuu diskursseista. Diskurssit eivät ole ainoastaan puhetapoja, ne ovat myös ajatustapoja. Diskurssit ovat keskustelukehikkoja, jotka määrittelevät ja rajaavat keskustelunaiheet. Diskurssit (ks. Laclau) määrittelevät asioiden ajatus- ja odotushorisontin. Siihen sisältyy ne käsitteet ja ajatustavat, joiden piirissä syntyy tietynlainen asioiden ymmärrys. Mutta diskurssit eivät ole ainoastaan

puhetta ja ajattelua, ne ovat myös toimintaa. Samalla kun diskurssit tuottavat eräänlaiset "käsittämisen radat", ne myös tuottavat toiminnan rajat. Ne määrittelevät hyväksytyt ja oikeutetut käytäntöjä, erottavat ja rajaavat ulkopuolelle toisia käytäntöjä. Diskurssit ovat siis myös toimintatapoja.

Kirjallisuus

ALTHUSSER, L. Ideologiset valtiokoneistot. Kansankulttuuri - Vastapaino, 1984.

ANG.I. The Battle Between Television and its Audiences: The Politics of Watching Television. Teoksessa: DRUMMOND & PATERSON (eds.). Television in Transition. British Film Institute, 1985.

ASTALA, E. Todellinen kritiikki. Filmihullu 1984:6.

BERGER, P.L. & LUCKMANN, Th. The Social Construction of Reality. Penguin Books.

BROWNE, N. The Political Economy of the Television (Super)Text. Teoksessa: Quarterly Review of Film Studies Vol 9 1984 Nr 3 Summer.

CORCORAN, F. Television as Ideological Apparatus: The Power and the Pleasure. Teoksessa: NEWCOMB, H. (ed.). Television. The Critical View. Oxford University Press.

ECO, U. Matka arkipäivän epätodellisuuteen. WSOY.

ELLIS, J. Visible Fictions. Cinema: Television: Video. Routledge & Kegan Paul.

FEUER, J. The Concept of Live Television: Ontology as Ideology. Teoksessa: KAPLAN, E.A. Regarding Television. Critical Approaches - An anthology. University Publications of America, Inc.

FISKE, J. British Cultural Studies and Television. Teoksessa: ALLEN, R.C. (ed.). Channels of Discourse. Television and Contemporary Criticism. Methuen & Co. Ltd.

GIDDENS, A. Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia. Otava.

HOUSTON, B. Viewing Television: The Metapsychology of Endless Consumption. Teoksessa: Quarterly Review of Film Studies. Vol. 9 1984, Nr 3 Summer.

HÄNNINEN, S. Poliittinen tilanne ja

- hegemonia Suomessa. *Politiikka* 1987:3.
- PEKONEN, K. Imagon merkitys modernissa parlamentaarisessa politiikassa. Teoksessa: NOUSIAINEN, J. & WILBERG, M. (toim.). *Kansalaiset ja Politiikka 1980-luvun Suomessa*. Turun Yliopiston Julkaisuja. Sarja C Osa 57.
- PIETILÄ, K. Informaatioiden tavaramoistoissa. *Tiedotustutkimus* 1981:4.
- PIETILÄ, K. Ajankohtais-TV:n kaksi ulottuvuutta. *Tiedotustutkimus* 1982:4.
- PIETILÄ, K. Intressit ja usko. Poliittista ilmastoja vuosilta 1951 ja 1984. *Tiedotustutkimus* 1984:2.
- PIETILÄ, K. Joukkotiedotuksen sosiologiaa pelastamassa. *Tiedotustutkimus* 1985:3.
- PIETILÄ, K. Kaksi ideaa yleisen mielipiteen luonteesta. *Tiedotustutkimus* 1987:2.
- RATH, C-D. *The Invisible Network: Television as an Institution in Everyday Life*. Teoksessa: DRUMMOND, P & PATERSON, R. (eds.). *Television in Transition*. British Film Institute.
- SIISIÄINEN, M. Uuskorporatistien teorioista. *Sosiologia* 1982:4.